LUONTOSELVITYS

TYÖNUMERO: 20600929

ALAVUS-TUURI ALUEEN SELVITYKSET

ALAVUS

7.10.2016

SWECO YMPÄRISTÖ OY
Oulu

Sisältö

1 JOHDANTO 2
2 MENELMÄT 2
3 KALLIO- JA MAAPERÄ 3
4 VESISTÖT 5
5 POHJAVEDET 5
6 KASVILLISUUDEN YLEISKUVAUS 5
7 LINNUSTO JA MUU ELÄIMISTÖ 7
8 SUOJELU- YM. ALUEET 7
9 ARVOKKAAT LUONTOKOHTEET 7
10 UHANALAISET JA HUOMIONARVOISET LAJIT 9
11 YHTEENVETO JA SUOSITUKSET 12
12 LÄHTEET 13

Liite 1 Kartta Luontokohteet

1 JOHDANTO

Luontoselvitys on osa Alavus-Tuuri välisen alueen yleiskaavoituksen perustaksi tehtäviä selvityksiä. Alueen rajaus on esitetty kuvassa 1.

Luontoselvityksessä kuvataan alueen luonnon yleispiirteet ja luontoarvojensa puolesta arvokkaat ja huomioitavat kohteet sekä annetaan suositukset maankäytölle alueen luontoarvojen huomioimiseksi. Selvityksen on tehnyt FM biologi Aija Degerman Sweco Ympäristö Oy:n Oulun toimistosta.

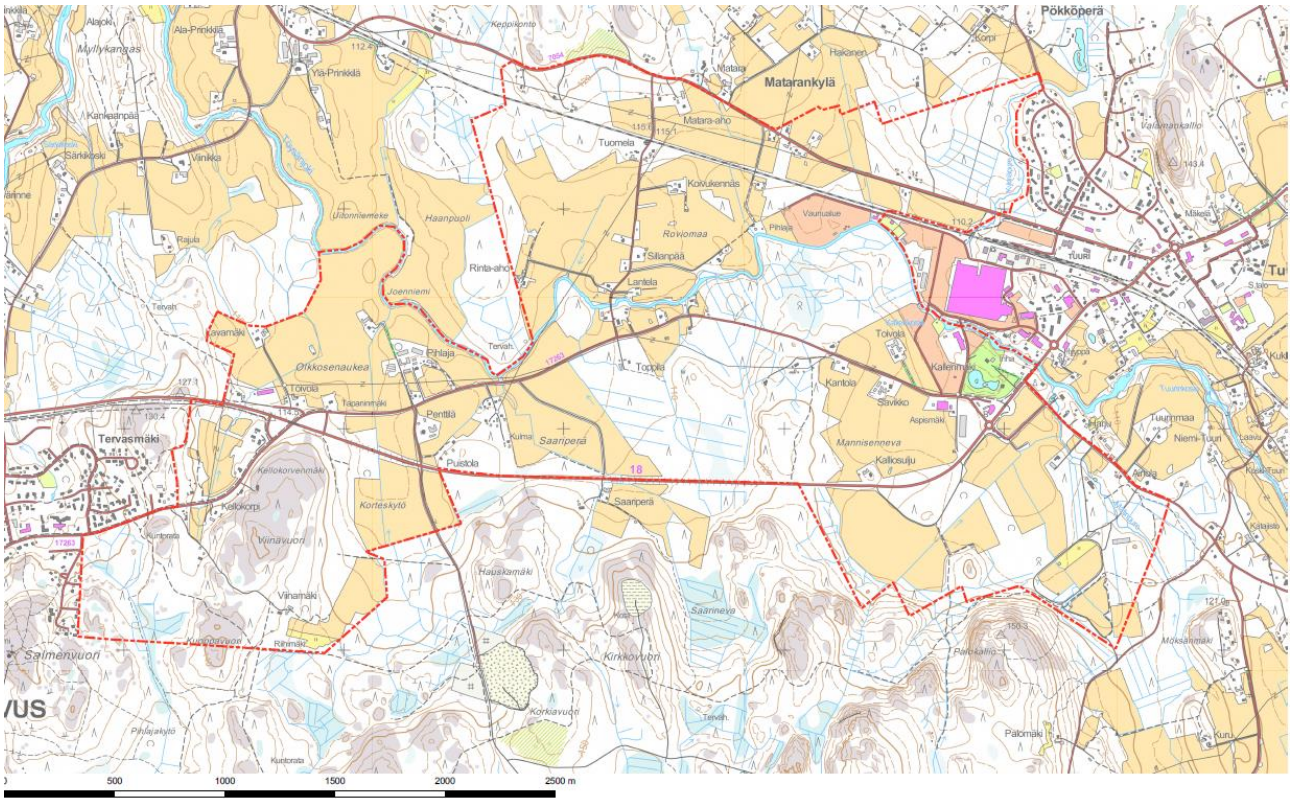

Kuva 1. Kaava-alueen rajaus.

2 MENELMÄT

Luontoselvityksessä on kartoitettu luonnonsuojelulain suojellut luontotyypit, metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt ja vesilain luontotyypit sekä uhanalaiset luontotyypit (Raunio ym. 2008) ja muut luontoarvojensa puolesta huomioitavat kohteet. Uhanalaisen, luontodirektiivin mukaisen sekä muun huomionarvoisen lajiston esiintyminen on selvitetty olemassa olevan tiedon ja maastokartoitusten perusteella. Maastokartoitus painottuu kasvillisuuteen ja luontotyyppeihin.

Lähtötietoina selvityksessä on käytetty aiemmin tehtyjä selvityksiä, kuten Tmi Pohjanmaan Luontotiedon (2009) tekemää Tuurin yleiskaavan muutos- ja laajennusalueen luontoselvitystä, joka kattaa osan selvitysalueesta. Lisäksi lähtötietoina on käytetty peruskarttoja, ilmakuvia ja ympäristöhallinnon tietokantojen (OIVA, Eliölajit-tietokanta SYKE) tietoja. Käytetyt kirjalliset lähteet on esitetty selvityksen lopussa. Maastokartoitukset on tehty 18.–20.82016.

3 KALLIO- JA MAAPERÄ

Alavus kuuluu Keski-Suomen syväkivialueeseen. Vallitsevana kivilajina suprakrustisessa eli pintasyntyisessä kompleksissa ovat liuskeet, jotka koostumukseltaan vaihtelevat kiilleliuskeesta grauvakkaan (Tyrväinen 1986). Kallioperä koko selvitysalueella on kvartsimontsodioriittia (kuva 2).

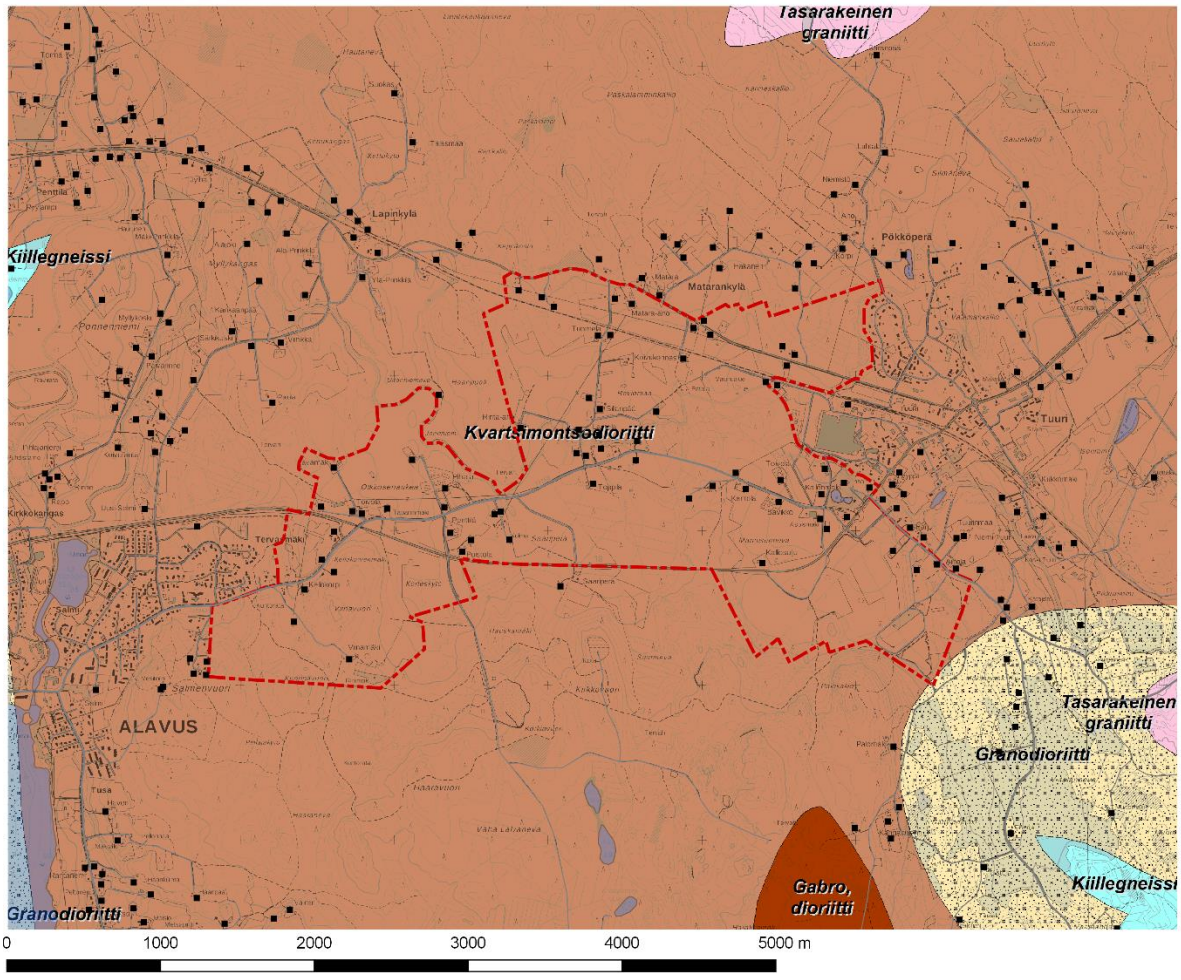

Kuva 2. Selvitysalueen kallioperä.

Selvitysalueen länsiosassa Kellokorvenmäen-Viinavuoren-Kuoppavuoren alueella on kalliomaata. Pienempiä kallioalueita on alueen keskiosissa. Kallioalueiden ympärillä maaperä on moreenia. Hienoa hietaa on alueen keskiosassa Töysänjoen tuntumassa ja sen eteläpuolella. Töysänjoen rannoilla on myös hiesua ja saraturvetta. Alueen maaperä on esitetty kuvassa 3.

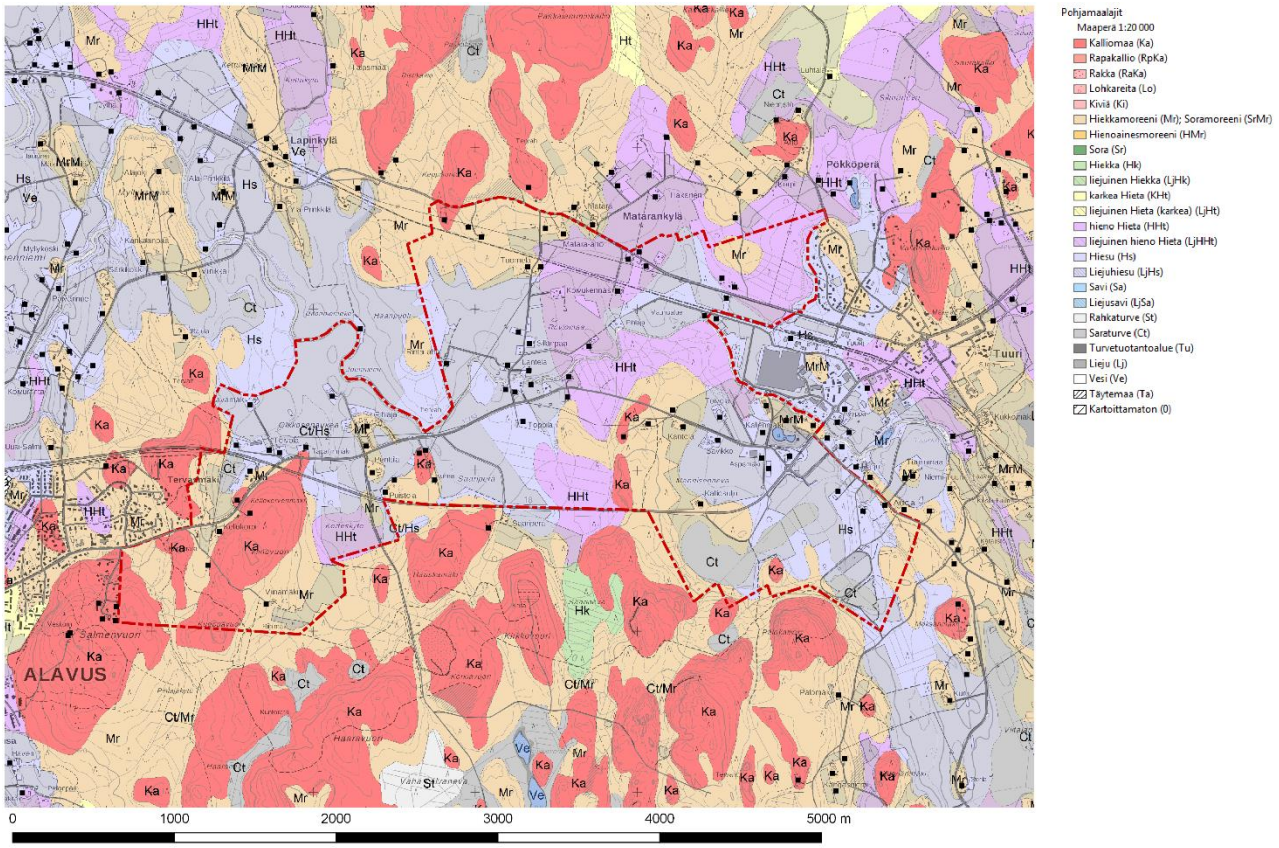

Kuva 3. Selvitysalueen maaperä.

Kuva 4.Selvitysalueen länsiosassa Kuoppavuoren-Viinavuoren alueella on kalliopaljastumia.

Pinnanmuodoiltaan selvitysalue on loivasti kumpuilevaa. Alueen länsiosassa ja eteläpuolella on kallioisia mäkiä. Alueen korkein kohta on Kuoppavuori 140 m mpy. Keskiosan kankaan korkeus on 120 m mpy. Töysänjoen tuntumassa maasto on alavampaa.

4 VESISTÖT

Töysänjoki saa alkunsa Ponnenjärvestä Töysän kirkonkylässä ja se laskee Lapuanjokeen. Töysänjoki on 27 km pitkä. Töysänjoki kuuluu Lapuanjoen vesistöalueeseen. Valuma-alueen koko on 292 km^2 ja järvisyys 4 %. Vesien käyttökelpoisuusluokituksen mukaan Töysänjoen vedenlaatu on virkistyskäytön kannalta tyydyttävä. Kaava-alueella joen pituus on 5,5 km.

Töysänjokeen laskevat kaava-alueella metsä- ja suo-ojituksista alkunsa saavat Kylmäpuro ja Matinpuro. Molemmat ovat uomaltaan osin oikaistuja, osin luonnontilaisia.

Kuva 5. Töysänjoki.

5 POHJAVEDET

Kaava-alueella tai sen läheisyydessä ei ole pohjavesialueita. Lähin pohjavesialue Ritolanmäki sijaitsee Alavuden keskustan pohjoispuolella noin 2,6 km selvitysalueen länsipuolella.

6 KASVILLISUUDEN YLEISKUVAUS

Töysänjokivarressa on laajoja peltoaukeita; noin puolet kaava-alueen pinta-alasta on peltoa. Selvitysalueen metsät ovat talouskäytössä. Metsät ovat pääasiassa tuoreen kankaan kuusikoita. Töysäntien ja Aspinmäentin välisellä alueella on mäntymetsiä, samoin Kellokorvenmäen ja Viinavuoren kallioilla kaava-alueen länsiosassa. Metsät ovat tuoretta-kuivahkoa kangasta. Lehtomaista metsää ja lehtipuustoa esiintyy jokivarressa. Kaava-alueella ei ole soita. Pienialaiset soistumat on ojitettu.

Kuva 6. Kaava-alueella on laajoja peltoaukeita. Kuva Aspinmäentieltä kauppakeskuksen suuntaan.

Kuva 7. Mäntyvaltaista talousmetsää Töysäntien pohjoispuolella.

Kuva 8. Sammalkuusikkoa Viinavuoren itäpuolella.

7 LINNUSTO JA MUU ELÄIMISTÖ

Kaava-alueelle ei tehty erillistä pesimälinnustoselvitystä. Linnustoa on selvitetty aikaisemmassa luontoselvityksessä (Tmi Pohjanmaan Luontotieto 2009). Alueella ei esiinny Suomen uhanalaisuusarvioinnin (Rassi ym. 2010) mukaisia uhanalaisia lajeja. Aikaisemman luokituksen mukaan alueella esiintyvä tiltaltti (yksi pari) on ollut vaarantunut. Aikaisemman selvityksen mukaan varpunen, pikkuvarpunen, haara- ja räystäspääsky sekä tervapääsky pesivät kauppakeskuksessa. Mustapääkertun reviiri on omakotitalon puutarhassa. Pesivistä peltolinnuista luontoselvityksessä vuonna 2009 laskettiin kuoveja neljä paria, töyhtöhyyppiä kolme paria ja kiuruja neljä paria. Muista peltolinnuista esiintyy selvityksen mukaan pesivänä tuulihaukka, keltavästäräkki, kivitasku, pensastasku, pensaskerttu, kottarainen, pajusirkku ja keltasirkku. Alueella on kaksi räkättirastaiden ja punakylkirastaiden yhdyskuntaa. Luontoselvityksessä (2009) havaittiin 42 lajia. Selvityksessä todetaan, että rastaiden ja kyläkaupalla pyörivien naurulokkien antamassa suojassa ja muutaman lypsykarjatilan houkuttelemana on peltoalueelle muodostunut varsin monipuolinen pesimälinnusto, vaikka ympäristö on liikenteellisesti rauhatonta.

Kuva 9. Lintuhavaintoja elokuussa 2016: pyrstötiainen, talitiainen, naakka.

Alueen nisäkäslajisto on tavanomaista havumetsien lajistoa, mm. hirvi, metsäkauris, jänis ja orava. Alueella esiintyy huomionarvoisena lajina liito-oravaa.

8 SUOJELU- YM. ALUEET

Kaava-alueella tai sen läheisyydessä ei ole luonnonsuojelualueita, Natura-alueita tai luonnonsuojeluohjelmien kohteita. Lähin Natura-alue Kuivasjärvi (FI0800060) sijaitsee noin 5,5 km alueen länsipuolella.

9 ARVOKKAAT LUONTOKOHTEET

Arvokkaina luontokohteina kaava-alueelta on rajattu lehto Töysänjoen rannalla, vähäpuustoinen suo Viinakalliolla kaava-alueen länsiosassa ja Matinpuron varren kuusikko. Luontokohteet on esitetty liitteen kartalla.

Töysänjoen varressa Roviomaan kohdalla on kuusivaltaista tuoretta lehtoa ja kosteaa suurruoholehtoa (kuva 10 ja liite 1). Kasvillisuuteen kuuluu mm. valkovuokko ja hiirenporras. Joessa on tällä kohdalla pieni koski ja saari. Puusto on luonnontilaista ja lahopuuta on runsaasti. Alue on rajattu arvokkaana kohteena myös aikaisemmassa luontoselvityksessä sekä kasvillisuutensa puolesta että liito-oravan esiintymisalueena. Alueella on tervahauta, jonka sijainti on esitetty liitekartalla. Suomen luontotyyppien uhanalaisuusluokituksen mukaan lehdot ovat koko maassa ja Etelä-Suomessa vaarantuneita.

Kuva 10. Töysänjokivarren kuusivaltaista lehtoa.

Huomionarvoisena luontokohteena on rajattu pieni Viinavuoren kallion laella oleva suoalue (liite 1). Viinavuoren metsät ovat talouskäytössä ja alueella on tuoreita hakkuita. Pieni tupasvillaräme erottuu luonnontilaisuutensa vuoksi muusta ympäristöstä (kuva 11).

Kuva 11. Luonnontilainen suo Viinavuorella.

Matinpuron varressa, osaksi kaava-alueen ulkopuolella, on kuusikkoa, joka on puustoltaan luonnontilaisen kaltaista (kuva 12 ja liite 1). Alueella esiintyy liito-oravaa. Keski-ikäiset kuusivaltaiset lehtomaiset kankaat ovat luontotyyppinä silmälläpidettäviä koko maassa ja Etelä-Suomessa.

Kuva 12. Matinpuro.

10 UHANALAISET JA HUOMIONARVOISET LAJIT

Kaava-alueelta ei ole aikaisempia tietoja (SYKE 17.10.2016) uhanalaisista, silmälläpidettävistä, luontodirektiivin mukaisista tai muista huomionarvoisista putkilokasvi- tai sammallajeista, eikä niitä maastokäynnilläkään havaittu. Kaava-alueella esiintyy liito-oravaa.

Liito-orava on luontodirektiivin liitteen IV (a) laji. Sen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä luonnonsuojelulain 49 §:n perusteella (Luonnonsuojelulaki 1996). Uhanalaisuusluokituksen mukaan liito-orava on vaarantunut (VU). Liito-oravaa tavataan Etelä- ja Keski-Suomessa aina Kuusamon korkeudelle asti. Liito-oravan elinympäristöä ovat kuusivaltaiset varttuneet sekametsät. Liito-orava käyttää ravintonaan haapaa, mutta myös muita lehtipuita. Pesät voivat olla kolopuissa tai vanhoissa oravanpesissä. Liito-orava voi pesiä myös rakennuksissa tai linnunpöntöissä. Tärkeää elinympäristölle on yhteys muihin sopiviin metsäalueisiin.

Liito-oravakartoitukselle sopivin ajankohta on alkukevät, jolloin talven aikana puiden juurille kertyneet papanat ovat selvästi havaittavissa. Tämän luontoselvityksen yhteydessä ei tehty erillistä liito-oravakartoitusta, mutta lajin esiintymistä havainnoitiin sille sopivista elinympäristöistä maastokäynneillä 18.–20. 8.2016. Liito-oravahavaintoja tehtiin kaava-alueen lounaisosasta Riihimäen aution talon luota (kohde 1, liite 1). Töysänjoen varresta liito-oravan papanoita löytyi Roviomaan eteläpuolelta kahdesta paikasta (kohteet 2 ja 3, liite 1). Kohteella 2 löytyi papanoita yksittäisten suurten jokirantaan hakkaamatta jätettyjen kuusten alta ja kohteella 3 pellon reunan kuusikosta. Kellokorventien-Aspinmäentien eteläpuolelta havaintoja tehtiin Toppilan itäpuolen kuusivaltaisesta metsästä useiden kuusten alta (kohteet 4 ja 5, liite 1). Kohteen 4 aluetta on vasta

harvennettu. Kaava-alueen itäreunalla virtaavan Töysänjokeen laskevan Matinpuron varren kuusikosta (kohde 6, liite 1) löytyi papanoita useiden kuusten alta. Tämä havainto on kaava-alueen ulkopuolella.

Tuurin yleiskaavaa varten tehdyssä liito-oravaselvityksessä (Tmi Pohjanmaan Luontotieto 2009) rajattiin todennäköisinä liito-oravan pesäpaikkoina kaksi aluetta Töysänjoen varresta. Nämä ovat Roviomaan kohdalla arvokkaana luontokohteena rajattu lehto (arvokas luontokohde lehto, liitekartta) ja vaunualueen kohdalla ollut kuusimetsä. Jälkimmäinen liito-orava-alue on vuoden 2009 selvityksen jälkeen avohakattu (kuva 13).

Kuva 13. Vasemmassa yläkuvassa vuoden 2009 luontoselvityksessä liito-oravan todennäköisenä pesäpaikkana rajattu alue (keltainen rajaus) on avohakattu (kuvat oikealla ylhäällä ja alakuva).

Kuva 14. Liito-oravan elinympäristöä ovat kuusivaltaiset seka-metsät. Kuvassa kuusikkoa Aspinmäentien pohjoispuolella.

Kuva 15. Liito-oravan papanoita.

11 YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

Selvitysalueella on hyvin vähän kasvillisuutensa puolesta luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia alueita. Alueella on laajoja viljelykäytössä olevia peltoja ja metsät ovat talousmetsiä. Liitteen 1 karttaan rajatut luonnon monimuotoisuutta lisäävät arvokkaat luontokohteet ja liito-oravan esiintymisalueet on syytä huomioida maankäytön suunnittelussa.

Liito-oravalle sopivaa elinympäristöä, kuusivaltaisia varttuneita metsiä, on eri puolilla aluetta. Kuvassa 16 on esitetty liito-oravahavainnot ja varttuneet kuusikot. Yhteyksien metsäalueiden välillä olisi hyvä säilyä näille alueille ja näiltä alueilta muualle. Yhteydet on esitetty kuvassa nuolilla.

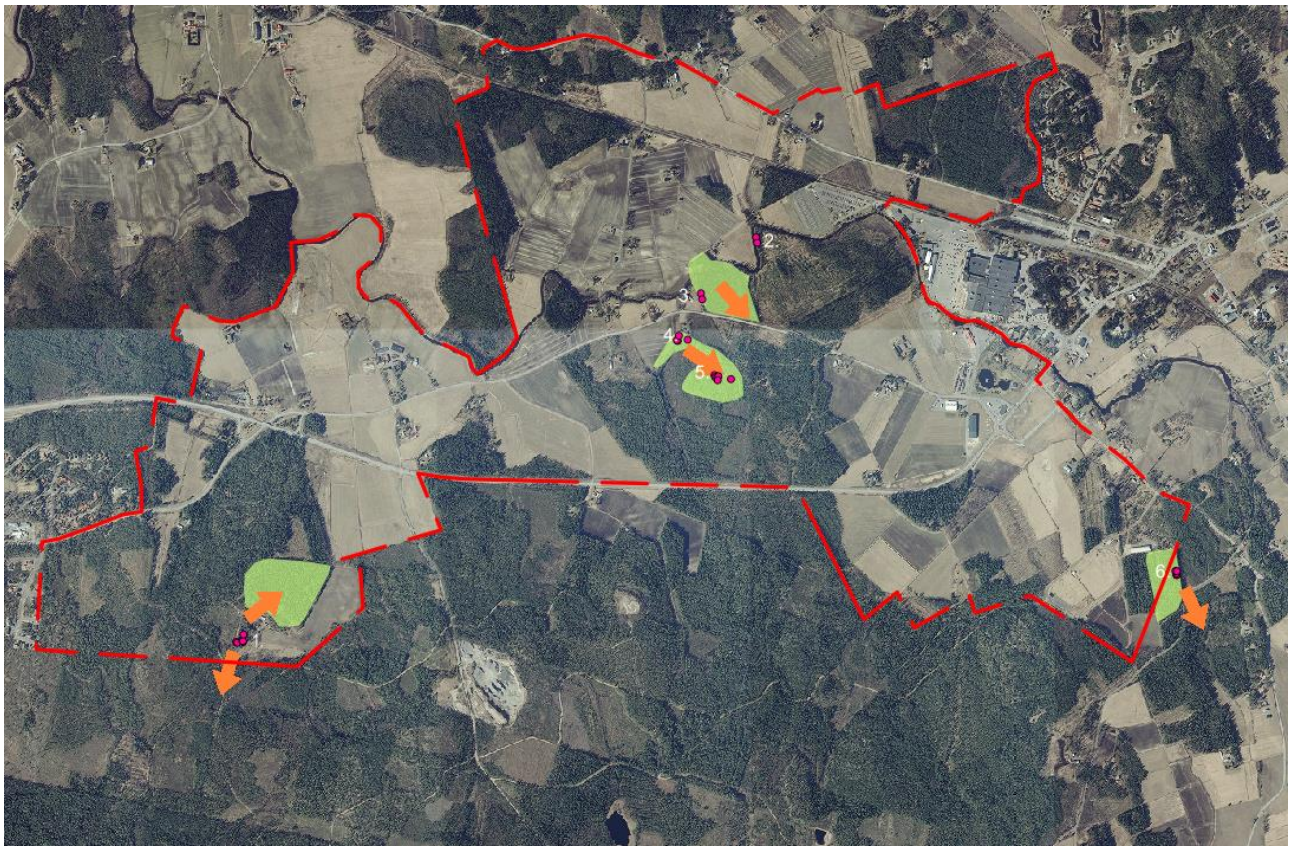

Kuva 16. Kartassa on punaisilla palloilla ja numeroilla esitetty liito-oravahavainnot, vihreällä värillä yhtenäiset kuusikot ja nuolilla yhteydet muihin metsäalueisiin.

Kuva 17. Herkkutatti on kuusimetsien laji.

12 LÄHTEET

Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096 (luettu 17.8.2015)

Meriluoto, M. & Soininen, T., 1998. Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt.

Metsälaki 12.12.1996/1093
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093 (luettu 17.8.2015)

OIVA-paikkatietopalvelu
https://wwwp2.ymparisto.fi/scripts/oiva.asp (luettu 15.8.2015)

Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslen, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. Erillisjulkaisu. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus. 685 s.

Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.), 2008. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. Suomen Ympäristökeskus, Helsinki. Suomen Ympäristö 8/2008. 572 s.

Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi - kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. Ympäristöopas 109. Suomen Ympäristö-keskus. Luonto ja luonnonvarat. 196 s.

Tmi Pohjanmaan Luontotieto. 2009. Tuurin yleiskaavan muutos- ja laajennusalueen luontoselvitys.

Tyrväinen, A. 1984. Alavuden ja Kuortaneen kartta-alueiden kallioperä. Suomen geologinen kartta 1:100 000. Geologian tutkimuskeskus, Espoo.
http://tupa.gtk.fi/kartta/kallioperakartta100/kps_2223_2224.pdf (luettu 7.10.2016)

Valkama, J., Vepsäläinen, V. ja Lehikoinen, A. 2011. Suomen III Lintuatlas. – Luonnontieteellinen keskusmuseo ja ympäristöministeriö.
http://atlas3.lintuatlas.fi (viitattu 16.9.2015)

Vesilaki 27.5.2011/587
https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110587 (luettu 17.8.2015)